

SP7MP_MTP2 Metodologie 2

Michaela Ingrštová (345337)

Závěrečný projekt

Téma:

Využívání poradenského pracoviště žáky na základních školách.

Výzkumný problém:

Četnost využití poradenských pracovišť žáky na základní škole.

Výzkumná otázka:

Jaký počet žáků využívá nabízené služby poradenského pracoviště na základní škole?

Proč je téma relevantní:

V současné době nejsou služby poradenského pracoviště na základních školách příliš žáky využívány. Na tento fakt upozorňuje výzkum provedený Karlem Červenkou (in Klenková, J., Vítková, M., 2011), zabývající se problémovými dětmi, ve kterém odpovídá především na otázky týkající se schopnosti dětí a žáků vyhledat potřebnou pomoc, pokud se vyskytnou v problematické situaci. Z výzkumu vyplývá, že žáci mnohdy služby poradenského pracoviště nevyužívají, jelikož často nevědí kam a za kým se pro danou pomoc obrátit a netuší, že tyto služby jsou na škole nabízeny a mohou je kdykoliv využít.

V mnoha případech by včasná intervence mohla předcházet řadám výchovných a vzdělávacích problémů, které se na školách běžně vyskytují.

Cíle výzkumu:

Cílem výzkumné práce je analyzovat četnost využívání poradenských služeb žáky na základních školách. Cílem je zjistit, jestli žáci své problémy řeší s pracovníkem školy, a pokud ano, s kterým. Výzkum by měl vysvětlit pohnutky žáků, které vedou k využívání či naopak nevyužívání možnosti odborných konzultací a pomoci speciálně vyškolených pracovníků školy. Nezbytnou součástí výzkumu bude zjistit informovanost žáků o existenci a poskytovaných službách těchto pracovníků.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký počet žáků využívá nabízené služby poradenského pracoviště na základní škole?

Vedlejší výzkumné otázky:

Mají žáci povědomí o poradenském pracovišti na jejich škole?

Jakým způsobem jsou žáci o nabízených službách poradenského zařízení informováni?

Kterého pracovníka školy při řešení problémů žáci nejčastěji vyhledávají, a proč?

Kterého pracovníka poradenského pracoviště školy při řešení problémů žáci nejčastěji vyhledávají, a proč?

Výzkumná strategie:

Výzkumná část práce bude zpracována formou kvantitativního výzkumu. V rámci výzkumné strategie bude stěžejní provést standardizované srovnání problematiky poradenských služeb na základních školách. Výhodou kvantitativního výzkumu je i fakt, že jeho pomocí můžeme oslovit velké množství respondentů. Z tohoto důvodu bylo jako způsob sběru dat zvoleno dotazníkové šetření, jehož cílem bude potvrdit či vyvrátit vyslovené hypotézy. Výhody tohoto způsobu šetření výrazně převyšují jeho nevýhody, jako jsou redukce získaných informací, z kterých následně vyplývá riziko nízké validity.

Teoretická hypotéza:

Nízká četnost využívání služeb jednotlivých poradenských pracovníků přímo nesouvisí s nízkým zájmem žáků o tyto služby.

Pracovní hypotéza:

Informovanost žáků o existenci a službách poradenského pracoviště, stoupá v případech, kdy pracovníci tohoto školního pracoviště aktivně s žáky spolupracují a žáky oslovují.

Počet žáků využívajících služby poradenského pracoviště stoupá v případech, kdy pracovníci tohoto školního pracoviště aktivně s žáky spolupracují a žáky oslovují.

Žáci vyskytující se v problematické situaci častěji vyhledávají pomoc u jiných osob než u poradenských pracovníků.

Věk žáků ovlivňuje aktivní řešení problémů s učiteli a poradenskými pracovníky.

Konceptualizace a operacionalizace:

- Četnost

Konceptualizace: Množství, počet, frekvence. Frekvence využívání služeb poradenského pracovníka.

Operacionalizace: Posuzujeme počet žáků využívající služby poradenského pracovníka dle jeho záznamů a odpovědí žáků v dotazníku. (Žáci služby poradenského pracovníka nevyužívají, využili jednorázově a využívají opakovaně.)

- Zájem

Konceptualizace: Pozornost, účast. Pozornost věnovaná poradenským službám.

Operacionalizace: Posuzujeme počet žáků s povědomím o službách poradenských pracovníků. (Žáci ví/neví, co je to poradenské pracoviště a kdo na škole vykonává poradenské služby.)

- Informovanost

Konceptualizace: Vědomosti, znalosti, které žáci mají o funkci poradenského pracoviště a službách poradenských pracovníků.

Operacionalizace: Posuzujeme znalosti, které žáci mají o daném tématu: vědí/nevědí co jim nabízí poradenská služba, znají/neznají konkrétní poradenské pracovníky na škole.

- Aktivní spolupráce

Konceptualizace: Podílení se na společných aktivitách, rozvíjejících vzájemnou důvěru mezi zúčastněnými.

Operacionalizace: Posuzujeme, zda se na škole konají/nekonají preventivní programy, jejich časovou dotaci (jedna vyučovací hodina, více vyučovacích hodin, jednodenní, týdenní, dlouhodobější), kdo je organizuje (výchovní poradce, metodik prevence, učitel školy, ředitel školy, externí spolupracovník) a kým jsou realizovány (výchovným poradcem, metodikem prevence, učitelem školy, ředitelem školy, externím spolupracovníkem).

- **Problematická situace**

Konceptualizace: Nestandardní situace, ve které se žák může ocitnout (šikana, závislosti, rozvod rodičů, smrt v rodině,...).

Operacionalizace: Posuzujeme, ve kterých situacích, které by vyžadovaly pozornost poradenských pracovníků, se žáci vyskytují nejčastěji (šikana, drogové závislosti, tabakismus, alkoholismus, rozvod rodičů, smrt v rodině, závažné onemocnění)

- **Řešení problémů**

Konceptualizace: Žáci vyhledávají pomoc u učitelů školy a poradenských pracovníků, se kterými dále na problému pracují.

Operacionalizace: Posuzujeme, zda žáci vyhledávají/nevyhledávají služby učitelů a poradenských pracovníků a jak často tyto jejich služby vyhledávají (jednorázově/opakovaně).

Metoda sběru dat:

Odpovědi na výzkumné otázky, jako je počet žáků využívajících poradenskou službu, jakým způsobem jsou žáci o jejich službách informováni, a kterého pracovníka žáci nejčastěji kontaktují, získáme pomocí sběru dat formou dotazníkového šetření.

Výzkumná populace:

Žáci druhého stupně běžných základních škol v Brně.

Výběr výzkumného vzorku a jeho počet:

Pro zajištění objektivnosti šetření budou školy vybrány metodou náhodného výběru, kdy ze seznamu všech brněnských škol jich vylosujeme šest. Je důležité, aby byly školy ochotny se na výzkumném šetření podílet. Školy budou kontaktovány buď osobním setkáním s ředitelem školy, kdy budou veškeré náležitosti a otázky týkající se výzkumu objasněny přímo na místě, nebo bude e-mailem zaslána žádost s podrobným popisem a vysvětlením výzkumu. V případě, že některá z vylosovaných škol neprojeví zájem o spolupráci na tomto výzkumu, bude nahrazena další vylosovanou školou z výše zmíněného seznamu.

Aby měly výsledky co možná nejvyšší výzkumnou hodnotu, je potřeba zajistit, co nejvyšší počet relevantních odpovědí. Tyto odpovědi budou závislé na počtu zúčastněných škol a počtu jejich žáků v daných ročnících. Odpovědi na výzkumné otázky by tedy měly vycházet

alespoň ze 100 relevantně zodpovězených dotazníků v každém ročníku druhého stupně základní školy. Pokud tohoto nebude dosaženo, bude do výzkumu zařazena další brněnská škola vybraná stejným postupem jako školy předchozí.

Dotazník bude zpracován anonymně, kdy na tento fakt budou i samotní žáci důrazně upozorněni, a to z důvodu, aby nedocházelo ke zkreslení informací kvůli obavám, že jim například budou jejich odpovědi následně učiteli vytykány.

Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat – dotazníku

Škola: _____

Ročník: _____ Věk: _____

Dobrý den,

jsem studentka 5. ročníku Pedagogické fakulty obor Matematika, Fyzika a Speciální pedagogika na Masarykově Univerzitě v Brně. Chtěla bych tě požádat o spolupráci při výzkumu k mé diplomové práci zabývající se poradenskými službami nabízenými na tvé škole. Velmi by mi pomohlo, pokud pravdivě vyplníš následující dotazník, který ti nezabere více než 15 minut. Výzkum vzniklý z nepravdivých odpovědí a odpovědí opsaných od spolužáka nemá pro moji práci žádný přínos. Následující dotazník je zcela anonymní, nikde nebude uvedeno tvoje jméno ani jiné osobní údaje. Dotazník nebude předán ani nikomu z učitelského sboru či vedení školy. Veřejné budou pouze celkové výsledky všech dotazníků, z kterých nebude možné nikterak určit, jak jsi v dotazníku odpovídal právě ty.

V dotazníku nalezneš volné odpovědi, kde musíš odpovědět sám svými slovy, kroužkovací otázky s možností jedné odpovědi a kroužkovací otázky s možností více odpovědí a to pouze tam, kde je to v zadání otázky uvedeno.

Děkuji ti za pravdivé vyplnění dotazníku.

Michaela Ingrštová

- 1) Jsou na vaší škole nabízeny poradenské služby?
 - a) Ano
 - b) Ne (přejdi na otázku číslo 3)
 - c) Nevím (přejdi na otázku číslo 3)

- 2) Kdo u vás na škole nabízí poradenské služby? (Jak se nazývají jejich funkce, které na škole v rámci této služby vykonávají a jejich jméno? Pokud neznáš název jejich funkce, uveď alespoň jejich jméno.)

- 3) Máte na škole metodika prevence?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

- 4) Máte na škole výchovného poradce?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

- 5) Máte na škole školního psychologa nebo speciálního pedagoga?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

- 6) Kdo vás o nabízených poradenských službách a jednotlivých jeho pracovnících informoval? (Můžeš vybrat více odpovědí.)

- a) Někdo z poradenských pracovníků
- b) Třídní učitel
- c) Jiný z učitelů školy
- d) Spolužák
- e) Někdo jiný (napiš, o koho se jedná)_____
- f) Nikdo

- 7) Konají se u vás na škole nějaké preventivní programy (o drogách, kouření, sexuální výchově, intimní hygieně)?

- a) Ano
- b) Ne (přejdi na otázku číslo 9)

- 8) Kdo u vás na škole tyto programy organizuje? (Můžeš vybrat více odpovědí.)
- a) Někdo z poradenských pracovníků
 - b) Třídní učitel
 - c) Jiný z učitelů školy
 - d) Spolužák
 - e) Zákonný zástupce (rodič) některého z žáků
 - f) Někdo jiný (napiš, o koho se jedná) _____
- 9) Už jsi někdy dříve využil pomoci některého z pracovníků poradenských služeb?
- a) Ano
 - b) Ne (přejdi na otázku číslo 11)
- 10) Využil jsi jejich pomoc opakovaně?
- a) Ano
 - b) Ne
- 11) Je nějaký důvod, proč jsi nevyužil pomoci některého z poradenských pracovníků?
- Důvodem je:
- a) Jeho věk
 - b) Jeho pohlaví
 - c) Nedůvěřuji mu
 - d) Nic takového není
 - e) Pomoc jsem nepotřeboval
 - f) Jiný důvod (uveď stručně svůj důvod) _____
- 12) Požádal jsi ve škole o radu či pomoc jinou osobu mimo poradenských pracovníků?
- Koho konkrétně? (Můžeš vybrat více odpovědí.)
- a) Třídního učitele
 - b) Jiného z učitelů
 - c) Ředitele školy
 - d) Některého z poradenských pracovníků
 - e) Jinou osobu (Uveď, o koho se jednalo) _____

13) Pomohla ti pomoc kteréhokoliv z pracovníků, ať už poradenských služeb či jiných pracovníků školy?

- a) Ano
- b) Ne

Toto byla poslední otázka dotazníku. Mockrát ti děkuji za jeho vyplnění. ☺

Praktické a etické problémy výzkumu

Problém, který by mohl během výzkumu nastat, je situace, kdy by žáci měli pocit, že jsou do výzkumu nějakým způsobem nuceni. Mohli by mít například pocit, že za jeho nevyplnění budou učitelem sankcionováni. Z tohoto důvodu je třeba zajistit, aby žáci věděli, že dotazník mají právo svobodně odmítnout. Naopak v případě dobrovolné účasti žáků, je vhodné, aby si byli vědomi důležitosti jejich pravdivých odpovědí. Právě na jejich odpovědích je závislá kvalita šetření, kdy v případě brání dotazníku na lehkou váhu, dochází k jeho znehodnocování. Je tedy velmi důležité navodit v žácích pocit nutnosti pravdivě vyplnit předkládaný dotazník, ne z důvodu, že jim to někdo nařizuje, ale především, protože mají možnost zkvalitnit služby, které jsou jim nabízeny a jsou určeny výhradně pro jejich potřebu.

Etické zásady práce se zkoumanými či dotazovanými osobami vycházejí ze zcela zásadního a neporušitelného předpokladu a to, že za žádných okolností nesmí prováděný výzkum nikterak ohrozit či poškodit zkoumané osoby a to jak například po stránce fyzické, psychické, sociální. Žádná z těchto situací by v průběhu výzkumu neměla nastat. Dotazník bude pro žáky dobrovolný a hlavně anonymní, tudíž se nemusí obávat žádných trestů například za odmítnutí dotazníku, anebo že jejich odpovědi budou někde veřejně odkryty.

Stěžejním problémem by mohl být strach škol z negativních zjištění výzkumu, kdy by mohlo z dotazníků žáků vyplynout nedostatečné a zanedbávané působení poradenských pracovníků na dané škole. Tomuto problému lze předejít již při oslovení školy, kdy je potřeba školy ujistit o dobrém záměru výzkumu, jehož výsledky mohou školám sloužit jako zpětná vazba. Negativní výsledky výzkumu mohou mít i pozitivní charakter, kdy mohou sloužit jako impuls vedoucí ke zlepšení poskytovaných služeb.

Seznam použité literatury

- 1) BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: Education of pupils with special educational needs*. Brno: Paido, 2008, 369 s. ISBN 978-807-3151-706.
- 2) BROŽOVÁ, Dana a Vladimír HRABAL. *Poradenská podpora a možnosti edukace žáků s poruchami učení v širším smyslu: teorie a strategie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 190 s. ISBN 978-802-1053-298.
- 3) DRAPELA, J a Vladimír HRABAL. *Vybrané poradenské směry: teorie a strategie*. Praha: Karolinum, 1998, 85 s. ISBN 80-718-4011-4.
- 4) ELLIOT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesházích: prevence, příčiny, terapie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 206 s. ISBN 80-247-0182-0.
- 5) GAJDOŠOVÁ, Eva. *Školský psycholog a jeho vstup do humanizácie našich škôl*. Vyd. 1. Bratislava: Príroda, 1998, 189 s. ISBN 80-070-1029-7.
- 6) KLENKOVÁ, Jiřina a Marie VÍTKOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání se zřetelem na věkové skupiny a druhy postižení. Inclusive education - provisions for different age groups and disabilities*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2011, 386 s. ISBN 978-80-210-5731-9.
- 7) KLÍMOVÁ, Marta. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 260 s.
- 8) MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-807-3678-258.
- 9) MÜLLER, Oldřich. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2001, 289 s. ISBN 80-244-0231-9.
- 10) PELIKÁN, Jiří. *Pomáhat být: otevřené otázky teorie provázející výchovy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 159 p. ISBN 80-246-0345-4.
- 11) ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 435 p. ISBN 80-703-8078-0.

12) SYCHROVÁ, Pavla. *Podpůrná opatření a poradenské služby pro žáka s narušenou komunikační schopností v základní škole*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 185 s. ISBN 978-802-1058-606.

13) TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence: soubor materiálů*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2006, 103 s. ISBN 80-866-5417-6.

Budete-li výzkum realizovat, rozhodně doporučuji zpracovat na podobě dotazníku, tak aby byl pro žáky jednoduchý a srozumitelný.